

Onko uusi kemikaalitietokanta

Susi jo syntyessään?

■ EU:n jätedirektiivi velvoittaa perustamaan uuden tietokannan, johon kootaan tiedot tuotteiden sisältämistä huolta aiheuttavista aineista. Alan toimijoiden mukaan kiire ja toteutustapa uhkaavat tehdä tietokannasta paitsi raskaan ja kalliin myös käyttökelvottoman.

Teksti: Elina Saarinen

Esimerkiksi autossa voi olla satoja tuhansia yksittäisiä osia. Jos ne sisältävät huolta aiheuttavia aineita, jokainen niistä pitää viedä erikseen uuteen tietokantaan.

» » »

Sisältääkö esimerkiksi auto aineita, jotka voivat olla syöpävaarallisia? Miten tieto huolta aiheuttavista aineista kulkeutuisi valmistajalta kuluttajalle ja aina kierrättäjälle saakka?

Viestinnän avuksi valmistellaan parhaillaan eurooppalaista tietokantaa, jonne pitää jatkossa ilmoittaa kaikki tuotteet ja tuotteiden osat, jotka sisältävät yli 0,1 painoprosenttia erityistä huolta aiheuttavia, niin sanottuja SVHC-aineita.

Ilmoittamisvelvollisuus tulee olemaan kaikilla tuotantoketjun toimijoilla esineiden valmistajista ja kokoajista markkinoille saattajiin, maahantuojiin ja myyjiin saakka.

Kierrätyssektori ja kauppa pelkäävät, että nyt ollaan luomassa uutta, raskasta ja kallista järjestelmää, joka ei palvele tarkoitustaan.

Huolta aiheuttavien aineiden listalla on tätä nykyä lähes 200 ainetta, ja lista täydentyy joka tammi- ja kesäkuu. Niin kutsuttu kandidaattilista perustuu EU:n Reach-asetukseen. Aineiden listalle vieminen voi tehdä aineista luvanvaraisia tai rajoittaa niiden käyttöä.

Kandidaattilistan kemikaalit ovat muun muassa syöpää aiheuttavia, lisääntymistoksisia ja perimää vaurioittavia aineita ja ympäristömyrkyjä. Ehdokasluettelossa ovat esimerkiksi väriaineissa käytettävä fenantreeni sekä vahoissa ja täyteaineissa käytettävä etyleenidiamiini.

Vaatus yllytti

Ajatus uudesta tietokannasta syntyi, kun EU:ssa sorvattiin jätepuitedirektiiviä ja päätettiin kierrätystavoitteista.

Niiden mukaan jätehuoltotoimijoiden ja kierrättäjien pitää ohjata huolta aiheuttavat aineet vaarattomiin käsittelykohteisiin. Vaatus uudenlaisen tietokannan perustamisesta keksittiin lisätä direktiiviin prosessin loppumetreillä.

”Tietokantavaatus tuli jätedirektiiviin neuvottelujen loppuvaiheessa ja hieinan yllyttäen”, vahvistaa ympäristöministeriön ylitarkastaja ja Suomen ympäristökeskuksen jäte ja kiertotalous -osaston asiantuntija **Eevaleena Häkkinen**.

Kauppan liiton kemikaaliasioiden

TIETOKANTA ESINEIDEN HAITTA-AINEISTA

Kemikaalivirasto Echa valmistelee jätedirektiivin edellyttämää tietokantaa, joka palvelisi kuluttajia ja jätehuoltosektoria tarjoamalla näille tietoa esineiden, tuotteiden ja niiden osien sisältämistä huolta aiheuttavista kemikaaleista eli niin sanotuista SVHC-aineista.

Tietokannasta tai sen toteuttamisesta ei vielä ole julkaistu luonnosta. Echa odottaa Euroopan komission päätöstä hankkeen rahoituksesta.

- Alustava skenaario tietokannasta löytyy kemikaaliviraston nettisivuilta: <https://finyurl.com/echadataadraft>
- Kandidaattilista SVHC-aineista on osoitteessa www.echa.europa.eu/fi/candidate-list-table
- Tietoa huolta aiheuttaviin aineisiin liittyvästä viranomaistyöstä saa osoitteesta: www.echa.europa.eu/fi/pact

johtava asiantuntija **Terhi Kuljukka-Rabb** pitää periaatetta kiertotalouden edellytysten luomisesta hyvänä. Tapa, jolla sitä on nyt lähdetty toteuttamaan, herättää kuitenkin huolta.

”Näemme tietokantaan liittyvän monia ongelmia. Tämä tulee aiheuttamaan hirveästi kustannuksia hyötyyn verrattuna. Jokainen toimitusketjussa joutuu tekemään tuotteesta ilmoituksen”, Kuljukka-Rabb sanoo.

”Elinkeinoelämä ja eri toimialaliitot ovat kritisoineet sitä, että tietokantavaatus rakennettiin direktiiviin ilman vaikutusten arviointia, joka normaalisti kuuluu hyvän lainsäädännön peruseriaatteisiin.”

Kynänteroittimista alkaen

Tietokannan käytännön toteutus lankei Euroopan kemikaalivirastolle Echalle.

Echan mukaan tietokannan ensimmäinen prototyyppi on tarkoitus julkaista vuoden 2020 alussa. Yritykset voisivat alkaa syöttää sinne tietoja vuodesta 2021 alkaen.

Seuraavien vaiheiden tarkempi toteutus riippuu rahoituksesta, josta virasto odottaa Euroopan komission päätöstä.

Kemikaalivirasto järjesti lokakuussa

2018 sidosryhmätapaamisen, jossa esillä keräsi toimijoiden näkemyksiä tietotarpeista. Echa kertoo ottavansa huomioon teollisuudelta, kierrätysalalta,

kansalaisjärjestöiltä, viranomaisilta ja muilta sidosryhmiltä saamansa palautteen, kun se määrittelee tietokannan vaatimuksia.

Echan alustavassa skenaariossa on käytetty malliesimerkkinä kynänteroitinta, jonka jokaisesta osasta, muovipinnoitteesta, metallihihlystä ja terästä, olisi siis raportoitava huolta aiheuttavat aineet.

Mutta olisiko tietoa edes saatavilla monimutkaisemmista tuotteista ja niiden osista? Esimerkiksi autossa on satoja tuhansia osia, joista jokaisesta olisi kyettävä tunnistamaan huolta aiheuttavat aineet ja niiden pitoisuudet. Kaikki pitäisi viedä erikseen tietokantaan.

Tuotteiden analysointiin ei juuri ole käytännöllisiä menetelmiä. Toimitusketjut ovat nykyisin globaaleja ja hyvin monimutkaisia.

Eevaleena Häkkinen mukaan Reach-asetus edellyttää, että tietopankkiin ilmoitetaan esineen turvallisen käytön mahdollistavat, riittävät, toimittajan saatavilla olevat tiedot.

Esineen haltijan tulisi toimittaa toimitusketjussa saamansa tiedot, mutta hänen ei yleensä tarvitsisi lähteä itse tuottamaan tietoja.

”Tietoja on usein heikosti saatavilla, etenkin EU:n ulkopuolelta”, Häkkinen

”Tietoja esineiden sisältämistä aineista on usein heikosti saatavilla, etenkin EU:n ulkopuolelta.”

”Tietokanta tulee aiheuttamaan hirveästi kustannuksia hyötyyn verrattuna.”

toteaa.

Vaikka kaikki vaadittavat tiedot saatiasiinkin tietokantaan, järjestelmän ulkopuolelle jäisivät silti ne tuotteet, jotka kuluttajat ovat tilanneet itse verkkokaupasta EU:n ulkopuolelta. Niitä ei kenenkään tarvitse ilmoittaa tietokantaan. Tuotteita eivät koske EU:n säädökset, mutta ne päätyvät samoihin keräys- ja kierrätysjärjestelmiin.

Tieto käyttökelvotonta?

Ympäristöteollisuus ja -palvelut YTP ry:n asiantuntija **Katja Moliis** pelkää, että tietokanta ei edistäisi niitä asioita, joiden vuoksi sitä ollaan ylipäätään perustamassa.

Moliisin mukaan taustalla ei ole tietoa siitä, miten jätehuolto toimii. Käsitteilylinjastoilta ei ole mahdollista poimia pois yksittäisiä tuotteen osia.

”Lähtökohta on hyvä. Jätehuoltosektori tarvitsee lisää tietoa käsittelyyn tulevista materiaaleista. Mutta asian valmistelussa olisi pitänyt lähteä sen selvittämisestä, millaista tietoa jätehuolto tarvitsee ja miten tieto olisi hyödynnettävissä käsittelylinjastoilla”, Moliis sanoo.

”Nyt riskinä on, että tuotantoketjun on tuotettava suurin kustannuksin ja raskaalla menetelmällä yksityiskohtaista tietoa, jota jätehuolto ei kuitenkaan pysty hyödyntämään.”

Yksityiskohtaisen tuotetiedon sijasta jätehuoltosektori hyötyisi enemmän esimerkiksi siitä, että se voisi tunnistaa huolta aiheuttavia aineita sisältäviä jätevirtoja ja arvioida niiden riskejä hyötykäyttökohteen vaatimusten pohjalta.

Moliis muistuttaa, että EU:ssa on meneillään toinenkin konsulttiselvitys, jossa nimenomaan tutkitaan jätehuolto- ja kierrätyssektorin tietotarpeita.

”Haluaisin, että odotettaisiin tämän toisen selvityksen tuloksia ennen kuin edetään tietokannan kanssa”, hän vetoaa.

Jäte- vai kemikaalilakiin?

Tietokantahanke herättää kysymyksiä myös lainlaatioissa. Jätedirektiivin täytäntöönpano kansalliseen lainsäädäntöön on juuri käynnistynyt, mutta tietokanta-asian valmistelu odottaa kemikaaliviraston luonnosta siitä, millaisia tietoja kantaan tullaan tarvitsemaan.

Kemikaalivirasto puolestaan odottaa komission päätöstä projektin rahoittamisesta.

Sisältövaatimusten olisi oltava tiedossa syksyyn mennessä, jotta asia ehdittäisiin käsitellä Suomen eduskun-

nassa tarvittavassa aikataulussa. Sekin on ratkaisematta, mihin lainsäädäntöön asia kuuluu.

”Aikataulu on haastava. Joudumme miettimään, onko jätelainsäädäntö ylipäätään oikea paikka tietokantaa koskeville säännöksille vai pitäisikö niiden olla esimerkiksi kemikaalilainsäädännössä”, Eevaleena Häkkinen sanoo.

”On hieman erikoinen tilanne, että kaikki määräykset koskevat tuotevaihetta, mutta silti tämä on nyt säädetty jätedirektiivissä.”

Myös Katja Moliis miettisi vielä kokonaisuutta.

”Jos tietokannan ajatuksena on parantaa kuluttajia parantamalla tuoteturvallisuutta, jätedirektiivi oli väärä paikka sääntelylle. Kahta päämäärää varten perustettava tietokanta ei välttämättä lopulta palvele kumpaakaan tarkoitusta.”

Vielä on auki sekin, kuka Suomessa valvoisi sitä, että yritykset käyvät todella ilmoittamassa kaikki huolta aiheuttavia aineita sisältävät tuotteensa tietokantaan. Samoin on avoinna se, millaisia rangaistuksia ilmoittamatta jättämisestä seuraisi. □

Kirjoittaja on *Uusiouutisten* päätoimittaja. elina.saarinen@uusiouutiset.fi

”Jos tietokannan ajatuksena on parantaa kuluttajia parantamalla tuoteturvallisuutta, jätedirektiivi on väärä paikka sääntelylle.”

Ympäristön kannalta iso kysymys kuuluu, mitä pannaan tulevaisuuden autojen tankkiin. Nyt pohdinnan kohteeksi on noussut myös se, millaisia haitallisia aineita auto ja sen osat mahdollisesti sisältävät.